

Zerconidae

Zercon joduthae Sellnick, 1944 (6. ábra)

Vizsgált anyag – Szigetköz: Püski, Salamon, avarból, 2002.VIII.29., leg. Mahunka S. & Mahunka–Papp L.; Ásványráró, 2003.V.14., leg. Kontschán J.

A Zerconidae család hazai fajainak előfordulásáról Karg (1993) több adatot is közölt, azonban a *Zercon joduthae* fajt eddig még nem mutatták ki hazánkból. A fajra jellemző, hogy a notogasteren az S3 kétszerese az S2 szőrnek, I3 eléri Ix, Z3 fele az S4–nek.

IRODALOM

- Balogh, J. (1938a) Magyarország hangyabolyban élő atkáiról I. *Folia entomologica hungarica* 3: 106–109. — Balogh, J. (1938b) Neue Milben–faunistische Angaben aus dem Karpatenbecken (Gamasina). *Fragmenta faunistica hungarica* 1 (1–4): 72–74. — Hirschmann, W. (1990) Data to the Uropodina (Acari: Mesostigmata) fauna of the Bátorliget Nature Reserves (NE Hungary). In: Mahunka, S. (ed.) *The Bátorliget Nature Reserves – after forty years, 1990*. The Hungarian Natural History Museum, Budapest: 705–706. — Hirschmann, W., Wisniewski, J. & Kaczmarek, S. (1991) Weltweite Revision der Gattung *Sejus* C.L. Koch, 1836. Neubeschreibung von 26 *Sejus*-Arten, Wiederbeschreibung der Typenart. *Acarologie* 38: 136–214. — Kandil, M. (1983) The Mesostigmata (Acari) fauna of the Hortobágy National Park. In: Mahunka, S. (ed.): *The fauna of Hortobágy National Park II*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 365–375. — Karg, W. (1993): Raubmilben. Acari (Acarina), Milben Parasitiformes Cohors Gamasina Leach. *Die Tierwelt Deutschlands* 59: 1–524. — Komlovszky, I. Sz. (1987) Some data to the knowledge of Mesostigmatid and Prostigmatid mites of the Kiskunság (Acari). In: Mahunka, S. (ed.): *The fauna of Kiskunság national Park II*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 343–345. — Kontschán, J. (2003) Egy faunára új atkacsalád Magyarországról (Acari: Mesostigmata: Antennophoridae). *Folia entomologica hungarica* 64: 347–349.

KONTSCHÁN Jenő
MTA–ELTE Zootaxonomiai Kutatócsoport
Magyar Természettudományi Múzeum
H–1088 Budapest Baross u. 13.
E-mail: kontscha@zoo.zoo.nhmus.hu

Adatok a *Holoscotolemon jaqueti* Corti, 1905 (Opiliones) ismeretéhez

Data to the knowledge of *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) (Opiliones) — *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) is a little, amber-coloured harvestman, living in the Carpathian Mountains, but occurs in disjunct places across the western part of the Balkans. Distributional data, short description of the species and a list of synonymic names are given.

A *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) fajt a Kárpátokból és a Balkán-félsziget egyes területeiről ismerjük. Magyarországról konkrét faunisztikai adatát csak van der Weele (1998) és Komposch (2004) említi. Szórványos adatai feltehetőleg rejtett életmódjából fakadnak, ugyanis előnyben részesíti a barlangokat, kőtörmelékes helyeket, az állandóan nedves mikroklímájú biotópokat, mint a mohapárna, vagy az erdei avar (Franc & Mlejnek 1999, Martens 1978).

A faj bemutatása

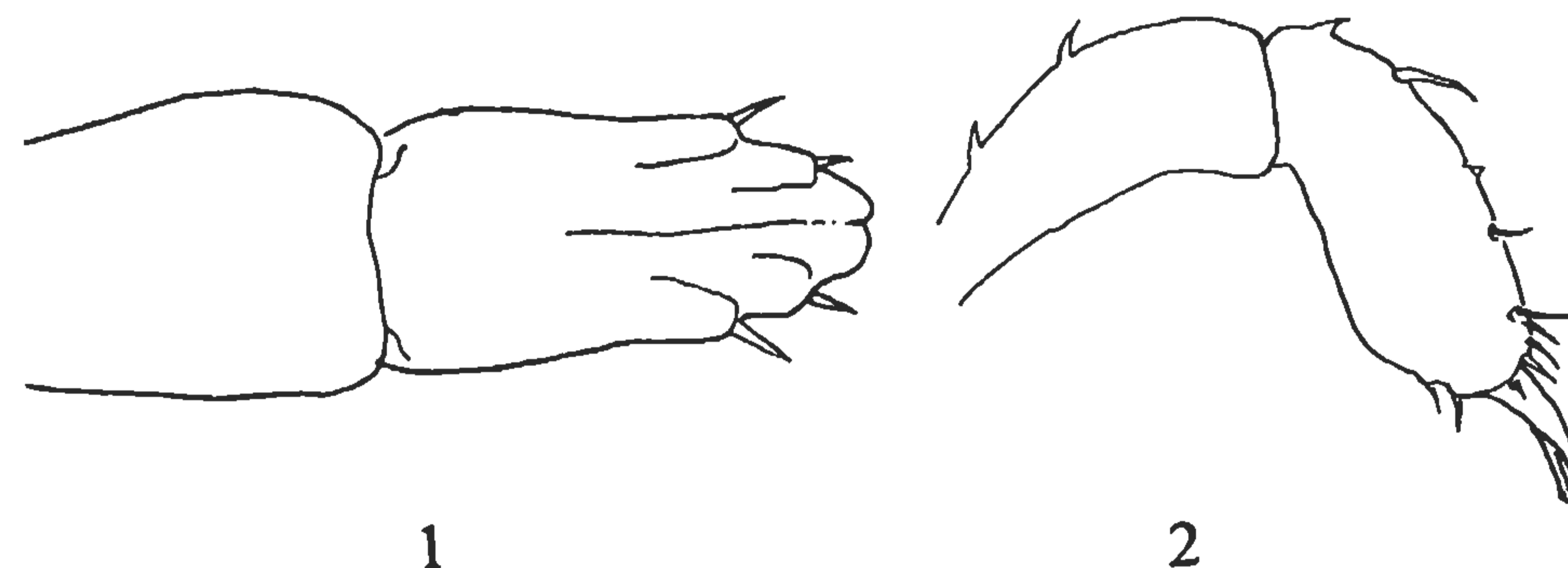
A *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) faj a kaszaspókok (Opiliones) Laniatores alrendjének egyetlen ismert hazai képviselője.

Martens (1978) a *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) faj alábbi szinoním neveit említi: *Brigestus granulatus* (Roewer, 1935), *Brigestus robustus* (Roewer, 1935), *Bukowina monticola* (Roewer, 1935) *Metascotolemon granulatus* (Roewer, 1935) és *Scotolemons dacicus* (Roewer, 1935).

Az állat kis termetű (3–4 mm hosszú), rövid lábakkal, melyek hengerek, rajtuk él nem húzódik. A tapogatólábakon erős fogótüskék vannak, melyek érzékszőrben végződnek. A csáprágón érzékszőrök és kisebb fogak valamint tüskék találhatóak, az ollók közepesen fejlettek. Az állat kültakarója erősen szklerotizált. A szemdomb csak gyengén emelkedik ki a hátpajzsból, a szemek kicsik és erősen pigmentáltak.

A fajt a *Holoscotolemon unicolor* (Roewer, 1915) rokon fajtól az alábbiak alapján lehet elkülöníteni:

– *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905): a hímivarszerv alapja kevésbé széles, majd a közepén egyenletesen keskeny, csúcsa papucs alakban kivájt, az érzékszőrök rajta kicsik (1. ábra). A csáprágó alapi ízén dorzálisan két kisebb tüske található (2. ábra).

1–2. ábra. *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) – 1: hímivarszerv; 2: csáprágó.

– *Holoscotolemon unicolor* (Roewer, 1915) esetében a hímivarszerv alapja hasas, a közepe és az alapja közt gyengén beszűkül, csúcsa lapos–egyenes, az érzékszőrök nagyok és csapszerűek. A csáprágó második íze szőrözött, alapi ízén nincsenek tüskék (Martens 1978).

Ismert előfordulások

Kárpát-medence – Magyarország: Bükk (Loksa 1984, Franc & Mlejnek 1999, Komposch 2004); Mátra (van der Weele 1998).

Románia: Brassó (Kolosváry 1928); Erdély (Szinétár 1998, Szalay 1968); Nyugat-Ro-

mánia (Martens 1978). *Szlovákia*: Pohanský hrad természetvédelmi terület; Steblová skala természetvédelmi terület; Ragae természetvédelmi terület (Franc & Mlejnek 1999).

Ukrajna: Bogdan (Martens 1978).

Balkán – Bosznia-Hercegovina: Foča Suha-Cemerno (Martens 1978).

Szerbia és Montenegro: Djurdevička-Tara, Taratal (Martens 1978)

A faj újabb magyarországi adata – Mátra: Mátraszőlős, rostált avarból fűtatva. 1994. VI. 26. leg. Merkl O. A bizonyítópéldány a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében van.

IRODALOM

Franc, V. & Mlejnek, R. (1999) First record of *Holoscotolemon jaqueti* (Opiliones, Erebmastidae) from Slovakia. *Biologia, Bratislava* 54 (2): 134. — Kolosváry G. (1929) *Magyarország kaszáspókjai*. Studium Kiadó, Budapest. 112. pp. — Komposch, C. (2004) The harvestman fauna of Hungary (Arachnida, Opiliones). In: Samu, F. & Szinetár, Cs., (eds): *European Arachnology 2002* Budapest: 227–242. — Loksa I. (1984) Pókszabásúak. In: Móczár, L., (ed.), *Állathatározó*. Tankönyvkiadó, Budapest: 506. — Martens, J. (1978) Spinnentiere, Arachnida: Weberknechte, Opiliones. *Die Tierwelt Deutschlands* 64: 1–464. — Szalay, L. (1968) Pókszabásúak I. *Magyarország Állatvilága (Fauna Hungariae)* 59 (18): 1–122. — Szinetár, Cs. (1998) Kaszáspók (Opiliones) alosztálya. In: Papp, L. (ed.) *Zootaxonomía*. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest: 119. — Weele, Van der R. (1998) *Holoscotolemon jaqueti* (Corti, 1905) (Opiliones: Laniatores, Erebmastidae), the first Laniatores recorded from Hungary. *Folia entomologica hungarica* 59: 231–233.

LENGYEL Gábor Dániel*, MURÁNYI Dávid** és KONTSCHÁN Jenő**

*H-1095 Budapest, Mester u. 73/14

E-mail: lgd@freemail.hu

**Magyar Természettudományi Múzeum

H-1088 Budapest Baross u. 13.

E-mail: muranyi@zoo.zoo.nhmus.hu

Az olasz darócpók, *Segestria florentina* (Rossi, 1790), (Araneae: Segestriidae) előkerülése Magyarországon

The first record of *Segestria florentina* (Rossi, 1790) (Araneae: Segestriidae) from Hungary — A male specimen of the spider *Segestria florentina*, common in southern part of Europe, was collected in Szeged, Hungary. The report provides a brief morphological comparison of the three *Segestria* species occurring in Hungary, and summarizes of the information available on the biology of the species newly recorded.

A darócpókfélék (Segestriidae) családjából egy nem (*Segestria*) két fájának előfordulását ismertük eddig Magyarország mai területéről (Loksa 1969, Samu és Szinetár 1999). A *S. senoculata* (Linnaeus, 1758) (1. ábra), valamint a *S. bavarica* C. L. Koch, 1843 (2. ábra) nem túl gyakori, elsősorban erdőszél területekhez kötődő fajok. Főleg fákereg alatt, illetve sziklarepedésekben jellemző az előfordulásuk. Egyes fáfajok (pl. *Pinus nigra*, *P. silvestris* és *Platanus hybrida*) kérge alatt városi parkokban is gyakoriak lehetnek (Horváth és Szinetár 1998). Itt szövik meg jellegzetes, ősi típusú hálójukat, mely egy mindkét végén enyhén kiszélesedő tölcsérrel rendelkező csőháló. A pók ebben tölti életét, s egyben a zsákmányszerzése is ennek a hálónak a segítségével történik. A lakócső szájadékatól körben radiálisan elhelyezkedő, hosszú jelzőfonalakat húz, melyek

rezdülése a zsákmány közeledtére ad felvilágosítást. A pók erre előront rejtekéből, majd a cső belsejébe húzza áldozatát.

Az európai irodalomban egy további faj is szerepel, mely tipikus dél-európai faunaelem, és emellett behurcolás eredményeként Nyugat-Európában, elsősorban kikötővárosokban is jellemző a szünantróp megtelepedése (Jones 1984). A *S. florentina* (Rossi, 1790) (3–4. ábra) a történelmi Magyarország területéhez tartozó „adriai-tájban” is jellemző fajként szerepel Chyzer és Kulczyński (1918) munkájában „Fiume”, „Buccari”, és „Novi Zengg” lelőhelyek megjelölésével.

2004. április 12-én Szeged külvárosában, egy lakótelepi panelépület pincéjéből került elő egy ivarérett hím *Segestria florentina* példány. Ez Magyarország mai területére vonatkozóan a faj első ismert előfordulása. A szegedi példány alapján a következőkben rövid összehasonlító morfológiai jellemzést adunk a három *Segestria* fajról, illetve a *Segestria florentina* biológiájára vonatkozó ismereteket foglaljuk össze (1. táblázat). A család, illetve a génusz részletes bemutatását több szerző is részletesen közli (Wiehle 1953, Loksa 1969, Roberts 1995, Bellmann 2001).

Az olasz darócpók a darócpókfélék legnagyobb európai képviselője. Fajneve Firenze latin nevéből (Florentina) ered. A faj habitusának jellegzetes bélyege a fémes zöld csillogású csáprágó, ami főleg éjszaka, lámpafénynél feltűnő. A pók a táblázatban említett másik két darócpókfajhoz viszonyítva feltűnően robosztus testalkatú, színe csaknem teljesen fekete. Természetes élőhely-választására jellemző az öreg fák felnyíló kérge alatt lévő hasadékokban, üregekben való megtelepedés. A mediterrán régióban az olajfák, illetve paratölgyek kérge alatt (Haupt 1993) könnyen rátalálhatunk. Velencében platan kéreg alól is gyűjtötték (Hansen 1992). A *S. florentina* természetes elterjedési területén belül is jellemző, hogy a faj épületekben, falakon, és más emberi építményeken is megtelepszik. A nyugat-európai, elsősorban angliai előfordulása is egyértelműen mutatja a faj szünantrópizációra való hajlamát. Szünantróp előfordulás esetén jellemző lehet a házak málló vakolata alatti üregek, illetve a téglafalak fugái közötti megtelepedése. Néhány megfigyelés az épületek lakótereiben való tipikus megjelenéséről is beszámol, így például az ablakredőnyök zsinórzatának fénytől elzárt „folyosójában” (Pag sziget, Dalmácia, Horvátország; Tóth Zoltán, szeml. közl.). Magyarországon végzett korábbi épület-szünantróp pókfauna felmérések elsődlegesen a Nyugat-Dunántúlon, a Balaton-felvidéken, valamint Baranya megyében történtek (Szinetár 1992, Szinetár *et al.* 1999). A sárga dajkapók (*Cheiracanthium mildei* L. Koch, 1864) esetében tapasztaltunk az olasz darócpókhoz hasonló jelenséget. Ez a faj is dél-európai faunaelem (szintén szerepel Chyzer és Kulczyński (1918) munkájában az „adriai-táj” településein), ugyanakkor a Kárpát-medencén belül csak a huszadik század utolsó évtizedeiben telepedett meg. Amellett, hogy az épített környezetben is gyakran jelen van, ma már stabil népességi élnek szabad természetben is, különösen almásokban feltűnően gyakori (Bogya *et al.* 1999). A faj hazai szünantróp megjelenése várható volt. Alkalomszerű feltűnésére, illetve az épülethez kötődő megtelepedésére máshol is számítani lehet. Ennek valószínűsége továbbra is az ország déli megyéiben a legnagyobb.

A faj szaporodásbiológiájáról keveset tudunk. A *S. senoculata*, valamint *S. bavarica* esetében jól ismert a párzási viselkedés, valamint a kokonrakás is (Wiehle 1953). Ennek ismeretében valószínűsíthető, hogy mind a párzás, mind pedig a lencse alakú kokon elhelyezése a *S. florentina* esetében is a nőstény lakócsövéhez kötötten történik. Bár a befogott példányok terráriumban agresszíven viselkednek, a természetben a lakócsövüket (hálójukat) csak akkor hagyják el, ha onnan erőszakkal kiemelik, vagy kiűzik őket. Ilyenkor a megzavart példány védekezéséül haraphat, marása kellemetlen.